

Materiały – test początkowy WI

MAŁGORZATA DYDEK

Małgorzata Dydek (1974–2011) – polska koszykarka, najwyższa (213 cm) zawodniczka w historii WNBA, w której była znana jako „Margo”. O sobie mówiła, że: „Jestem bardzo wysoka i już wówczas, gdy nie byłam jeszcze koszykarką, wzbudzałam zainteresowanie. Wszyscy na mnie patrzą, gdy wchodzę do sklepu, idę na dyskotekę, czy gdziekolwiek indziej. Kiedyś bardzo mi to przeszkadzało, z czasem trochę się przyzwyczaiałam, ale wolałabym zostać nieco w cieniu. Gdy występowałam w USA, poszliśmy z przyjaciółmi do restauracji. Zaczęliśmy rozmawiać i nagle okazało się, że ludzie przy innych stolikach są cicho. Wszyscy słuchali, o czym rozmawialiśmy. Czasem trzeba się kontrolować. Nie można być sobą, pogadać na luzie.”

Źródło: Cezary Kowalski, Koszykówka jest w moim życiu zawsze, onet.pl, 13 kwietnia 2000

„Przez radio w banku, w którym załatwiałam sprawę, podano komunikat: „Porwano koszykarkę Małgorzatę Dydek, uprowadzono ją czerwonym maluchem. Wzrost poszukiwanej 213 cm...” Nawet zapomniałam, że był wówczas pierwszy kwietnia.”

Źródło: Cezary Kowalski, Koszykówka jest w moim życiu zawsze, onet.pl, 13 kwietnia 2000

FELIKS NOWOWIEJSKI

Wybitny polski kompozytor, dyrygent, pedagog i wirtuoz organów, Wielkopolek z wyboru. Urodził się 7 lutego 1877 r. w Wartemborku (dzisiejszym Barczewie) na Warmii. Ukończył prowadzoną przez jezuitów szkołę muzyczną w Świętej Lipce, studiował w Ratyźbonie i Berlinie. W latach 1909-1914 był dyrektorem artystycznym Towarzystwa Muzycznego w Krakowie. W 1919 r., już jako uznany kompozytor, na stałe osiedlił się w Poznaniu. W stolicy Wielkopolski znalazł atmosferę sprzyjającą rozwojowi działalności artystycznej. W latach 1920-1927 był wykładowcą w Konserwatorium Poznańskim; dyrygował Miejską Orkiestrą Symfoniczną i poznańskimi chórami, grał na organach. Występował w wielu miastach Polski i Europy, a jego recitale w salach koncertowych i kościołach cieszyły się wielkim zainteresowaniem i były regularnie transmitowane przez

Rozgłośnię Poznańską. Działał w Wielkopolskim Związku Kół Śpiewackich, był członkiem komisji artystycznych i jurorem konkursów oraz zjazdów śpiewaczych. Spuścizna kompozytorska Nowowiejskiego jest niezwykle bogata i różnorodna. Obejmuje niemal wszystkie gatunki muzyczne: oratoria, kantaty, symfonie, opery, balety, msze, koncerty smyczkowe, koncerty organowe, motety i lirykę wokalną. Do jego najbardziej znanych dzieł należą: oratoria Quo vadis i Znalezienie św. Krzyża, opera Legenda Bałtyku, marsz Pod Sztandarem Pokoju oraz pieśni Rota i Ojczyzna, Psalm 136 (Jeruzalem). Wielopłaszczyznowa działalność Feliksa Nowowiejskiego nie pozostała niezauważona – był laureatem Państwowej Nagrody Muzycznej (1935), piastował godność Szambelana Papieskiego (1935), odznaczono go Krzyżem Komandorskim Orderu „Polonia Restituta” (1936). W uznaniu dla jego twórczości organowej nadano mu tytuł honorowego członka The Organ Music Society w Londynie (1931). Zmarł w Poznaniu w 1946 r., jego pogrzeb stał się wielką, narodową manifestacją. Pochowano go w Krypcie Zasłużonych Wielkopolan na Wzgórzu św. Wojciecha.

JAN LUBRAŃSKI

Biskup poznański, mecenas i dyplomata. Urodził się w 1456 r. na Kujawach. Studiował na Uniwersytecie Krakowskim, później w Bolonii i Rzymie, gdzie uzyskał tytuł doktora. Po powrocie do kraju pracował w kapitułach: krakowskiej (1487 r.), poznańskiej (1489 r.) i wrocławskiej (1490 r.). Był sekretarzem i dyplomata Kazimierza Jagiellończyka i Jana Olbrachta. W 1497 r. otrzymał biskupstwo płockie, rok później poznańskie. W latach 1502-03 przebywał we Włoszech, po powrocie do kraju został zaufanym człowiekiem króla Zygmunta Starego w Wielkopolsce. Tutaj rozwinął szeroką działalność kulturalną i organizacyjną, a jego dwór w Poznaniu był ośrodkiem życia renesansowego. W latach 1518-19 utworzył na poznańskim Ostrowie Tumskim szkołę średnią nazwaną później Akademią Lubrańskiego, mającą ambicje szkoły wyższej. W dalszej realizacji tego dzieła przeszkodziła nagła śmierć. Zmarł w 1520 r. w Buku (powiat poznański), pochowany został w katedrze poznańskiej.

HELIDOR ŚWIĘCICKI

Lekarz i społecznik. Urodził się w 1854 r. w Śremie. Po ukończeniu gimnazjum śremskiego studiował medycynę we Wrocławiu, uzyskując doktorat z medycyny i chirurgii. Specjalizował się w ginekologii i położnictwie, prowadząc praktykę we

Wrocławiu, Berlinie, uzupełniając wiedzę w Lipsku, Dreźnie, Jenie i Erlangen. Od 1883 r. zamieszkał na stałe w Poznaniu, angażując się w działalność społeczną. Działał w Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk, będąc w latach 1885-1904 przewodniczącym Wydziału Lekarskiego, od 1915 r. prezesem. Był także współzałożycielem i redaktorem „Nowin Lekarskich”, w latach 1895-1914 przewodniczył Towarzystwu Pomocy Naukowej. Z chwilą odzyskania niepodległości był głównym organizatorem, a od 1919 r. pierwszym rektorem Wszechnicy Piastowskiej (od 1920 r. Uniwersytetu Poznańskiego). W 1923 r. utworzył fundację „Nauka i Praca”, zajmującą się wspomaganie zdolnej młodzieży. Wspierał też ideę utworzenia Krypty Zasłużonych w poznańskim kościele św. Wojciecha. Ogłosił drukiem ok. 40 prac z zakresu etiologii i terapii chorób ginekologicznych, a także z anatomii i patologii ogólnej. Zmarł w Poznaniu w 1923 r., pochowany został na dawnym cmentarzu świętomarcińskim. W 1946 r. jego prochy przeniesiono do Krypty Zasłużonych.

FRANCISZEK RASZEJA

Lekarz ortopeda, chirurg, profesor i kierownik Kliniki Ortopedycznej Uniwersytetu Poznańskiego. Urodzony 2 kwietnia w Chełmnie na Pomorzu, był synem Ignacego i Julii z Cichoniów, młodszym bratem Maksymiliana (zob.), starszym bratem Leona (zob.). Od r. 1907 uczęszczał do gimnazjum klasycznego w Chełmnie, gdzie w sierpniu 1914 zdał maturę. Wkrótce powołany został do armii niemieckiej i wysłany na front wschodni. W grudniu t. r. w bitwie nad środkową Rawką dostał się do niewoli rosyjskiej. Przebywał w obozie jenieckim w Taszkencie i na Uralu, skąd uciekł po wybuchu rewolucji marcowej 1917 r. i dotarł do Piotrogradu. Stąd na początku 1918 r. – nie bez przygód – przedostał się przez zamarzną Zatokę Fińską i dalej przez Finlandię do Szwecji, a z pomocą ambasady niemieckiej w początku kwietnia powrócił do kraju. 31 maja 1918 zapisał się na uniwersytet w Berlinie. W r. 1919 przeniósł się na wydział lekarski uniwersytetu w Münster (Monastyr), gdzie w r. 1920 złożył pierwszy egzamin lekarski (tzw. półdoktorat). W lecie wrócił do Polski i uczestniczył w wojnie polsko-radzieckiej, służąc w okresie od 12 VIII do 21 X 1920 w oddziale sanitarnym WP. Od półrocza letniego r. akademickiego 1920/1 do 30 VI 1922 studiował przez trzy semestry medycynę na UJ. Od 3 X 1922 studiował dalej medycynę na Uniwersytecie Poznańskim, gdzie we wrześniu 1923 otrzymał dyplom doktora wszech nauk lekarskich. Od grudnia tego roku był starszym asystentem Kliniki

Ortopedycznej UP.; pracował tu pod kierunkiem Ireneusza Wierzejewskiego. W r. akademickiej 1924/5 przez siedem miesięcy pracował w Klinice Chirurgicznej UP, po czym powrócił do Kliniki Ortopedycznej. Dn. 27 II 1925 uzyskał uprawnienia do prowadzenia praktyki lekarskiej. W tym czasie ogłosił swoje pierwsze opisy ciekawszych przypadków schorzeń układu kostnego.

Raszeja był żonaty od 2 X 1926 z Stanisławą z Deniszczuków (zob.) i miał z nią dwie córki: Bożenę Julię (ur. 1927), zamężną Wanic, profesora chorób wewnętrznych w Akademii Medycznej w Poznaniu, i Ewę Aleksandrę (ur. 1932), zamężną Tobjasz, profesora ekonomii rolnej w Instytucie Ekonomii Rolnej w Warszawie. Imię R-i noszą: szpital miejski w Poznaniu (od 1953), szpital w Prudniku i ulica w Warszawie.

EDMUND CALLIER

Historyk i publicysta. Urodził się w 1833 r. w Szamotułach. Z chwilą wybuchu wojny krymskiej (1853-56) udał się w 1854 r. do Francji, gdzie na 5 lat wstąpił do Legii Cudzoziemskiej. Walczył na Krymie, resztę służby odbył w Afryce.

W 1859 r. powrócił do Poznania, w Powstaniu Styczniowym wraz ze swym oddziałem walczył w szeregach zgrupowania Kazimierza Mielęckiego i został ciężko ranny w bitwie pod Olszakiem (powiat kolski) (22 III 1863 r.). Mianowany przez Rząd Narodowy naczelnikiem sił zbrojnych województwa mazowieckiego, po podaniu się do dymisji organizował siły zbrojne w Prusach Wschodnich.

Aresztowany przez Prusaków był więziony w twierdzy w Grudziądzu, a po uwolnieniu wrócił do Poznania, gdzie od 1866 r. był administratorem „Dziennika Poznańskiego”. W 1870 r. założył w Poznaniu antykwariat, a w latach 1871-73 był redaktorem „Tygodnika Wielkopolskiego”. Wydał szereg monografii geograficzno-historycznych powiatów wielkopolskich; był też współpracownikiem „Słownika geograficznego Królestwa Polskiego”, a także m.in. członkiem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Towarzystwa Przemysłowców, Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Zmarł w 1893 r. w Poznaniu, spoczywa na Cmentarzu Zasłużonych Wielkopolan.

ROMAN BRANDSTAETTER

Roman Brandstaetter urodził się w Tarnowie w rodzinie spolonizowanej; wnuk rabina Mordechaja Dawida Brandstaedtera. Absolwent filozofii i polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, nauczyciel w warszawskim gimnazjum żydowskim.

Od 1927 publikował wiersze i rozprawy krytyczne na łamach "Chwili" i "Nowego Dziennika". W 1928 wydał pierwszy cykl wierszy "Jarzma". Językiem jego twórczości był wyłącznie język polski, brał czynny udział w dyskusjach literackich, a także interesował się problematyką historyczną. W sposób szczególnie interesował go problem asymilacji, który w polskich realiach nabierał dodatkowych znaczeń i wymiarów, np. w "Tragedii Juliana Klaczki" (1933) podjął wątek losu zasymilowanych Żydów w pozbawionym niepodległości polskim społeczeństwie. Prawdziwa burza polemik wywołało studium pt. "Legion żydowski Adama Mickiewicza" (1932), w którym przedstawił inicjatywę twórcy polskiego romantyzmu jako prekursorską wobec programu syjonizmu, krytykował je m.in. Tadeusz Boy-Żeleński. W 1933-35 Brandstaetter był kierownikiem działu literackiego syjonistycznego pisma polskojęzycznego "Opinia", na którego łamach opublikował programowy artykuł "Sprawa poezji polsko-żydowskiej" (1933), który do dziś pozostaje jednym z ważniejszych tekstów w analizach historyczno-literackich dotyczących tego zjawiska, bowiem zapoczątkował dyskusję na temat poetów żydowskich piszących w języku polskim, którzy, zdaniem Brandstaettera, "tchnęli [...] żydowskiego ducha narodowego w polskie słowo poetyckie". Brandstaetter opublikował następujące tomiki poetyckie: "Droga pod górę" (1931), "Węzły i miecze" (1932), "Królestwo trzeciej świątyni" (1933) oraz "Jerozolima światła i mroku" (1935). W okresie międzywojennym stały się one pretekstem dla napastliwych ataków antysemitycznych na ich autora. Reakcją poety był błyskotliwy esej, pt. "Zmowa eunuchów" (1936). Po wybuchu II wojny światowej Brandstaetter przebywał w Wilnie, skąd w 1940 przez Moskwę, Baku, Iran przedostał się na Bliski Wschód, m.in. do Palestyny, gdzie pracował w Polskiej Agencji Telegraficznej. Był to dla niego czas niezwykle pod wieloma względami - wówczas zdecydował się przyjąć chrześcijaństwo; trzeba przy tym wyraźnie zaznaczyć, że nigdy nie odrzucił tradycji żydowskiej, co wielokrotnie podkreślał. Chrzest przyjął w czasie pobytu w Rzymie (1947-48). W 1948 powrócił do Polski, związał się z Poznaniem. Po wojnie powstały m.in. następujące utwory: antologia poetycka "Słowo nad słowami" (1964); "Cztery poematy biblijne" (1972); tetralogia powieściowa "Jezus z Nazaretu" (1967-73). Jak sugerują same tytuły, dzieła te podejmują wątki biblijne, odczytywane w świetle indywidualnego doświadczenia łączącego w sobie dwie tradycje, czego wybitnym przykładem jest również autobiograficzna opowieść "Krąg biblijny" (1975).

STANISŁAW TACZAK

Pierwszym dowódcą Powstania był Wielkopolek, Stanisław Taczak. Urodził się w Mieszkowie, około 6 km na północ od Jarocina. Po zdaniu matury w Ostrowie Wielkopolskim, ukończył studia inżynierskie na Akademii Hutniczej we Freibergu. Jako poborowy służył w szeregach armii pruskiej. W czasie I wojny światowej (1914-1918) nominowany do stopnia kapitana. Z takim stopniem wojskowym pojawił się w Poznaniu w listopadzie 1918 roku. Przyjechał w odwiedziny do brata Teodora, który był księdzem jednej z miejscowych parafii. To właśnie dzięki bratu doszło do zaaranżowania spotkania między członkiem Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu a Stanisławem Taczakiem. Powodem były aktualne wydarzenia 27 grudnia 1918 roku i pierwsze próby zorganizowania – na razie spontanicznej – akcji powstańczej. Z ramienia organu wykonawczego po uzyskaniu zgody Naczelnego Wodza Józefa Piłsudskiego propozycję objęcia stanowiska naczelnego dowódcy i nominacji na stopień majora złożył Wojciech Korfanty. Stanisław Taczak objął dowództwo i dzięki zdolnościom wprowadził porządek organizacyjny w szeregach podległych sobie oddziałów. Największą zastęgą majora Taczaka było przygotowanie podwalin pod struktury przyszłej Armii Wielkopolskiej. Jednocześnie zastrzegł, że poprowadzi oddziały powstańcze do czasu przybycia oficera wyższego stopniem, który obejmie dowództwo i będzie przygotowany do kierowania rozwijającymi się wojskami powstańczymi (co nastąpiło 16 stycznia 1919 roku, z chwilą przyjazdu Józefa Dowbor-Muśnickiego). W Armii Wielkopolskiej pracował w kwatermistrzostwie i jako zastępca szefa sztabu. Walczył również w wojnie polsko-bolszewickiej (1919-1921), dowodząc brygadą, a potem dywizją. W 1924 roku nominowany do stopnia generała brygady. Podczas II wojny światowej przebywał w kilku oflagach na terenie Rzeszy. Odznaczony Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari. Zmarł 15 lat po wojnie w Malborku (po wojnie miał zakaz mieszkania w Wielkopolsce). Pochowany początkowo w Malborku, został następnie przeniesiony do Poznania na Cmentarz Zasłużonych Wielkopolan. W rodzinnym Mieszkowie natomiast znajduje się pomnik generała w mundurze wielkopolskim, dla wykonania którego wzorem było zdjęcie z 26 stycznia 1919 roku.

EMILIA SZZANIECKA

Szaniecka Emilia (1804–1896), działaczka patriotyczna i społeczna, samarytanka trzech powstań. Ur. 20 V w Brodach w Poznańskim (pow. bukowski), była trzecim z pięciorga dzieci Łukasza (zm. 1810), uczestnika powstania kościuszkowskiego,

ziemianina, i Weroniki z Wysogota-Zakrzewskich (zm. 1818). Wcześniej osierocona, Wychowywała się u babki Anastazji ze Skórzewskich, a następnie wraz z siostrą Nimfą (później zamężną Łacką) w Poznaniu. Uczyła się w l. 1813–16 na pensji Jana S. Kaulfussa, a po jej zamknięciu w francuskim zakładzie de Trimailów. Po śmierci matki S. wraz z siostrą Kordulą uczyła się w l. 1818–23 na pensji Laforgue'ów w Dreźnie, gdzie doskonalila się w językach: niemieckim, francuskim i angielskim. Wtedy też nawiązała kontakt z polską młodzieżą akademicką studiującą w Berlinie, zrzeszoną w tajnym związku «Polonia». Okres ten odegrał znaczną rolę w kształtowaniu patriotycznej postawy Szczanieckiej. Odtąd datuje się początek jej znajomości z Karolem Marcinkowskim, której charakter dokładnie nie jest wyjaśniony. Utrzymywano, że Marcinkowski kochał S-ą, a ona odwzajemniała to uczucie; w ówczesnych warunkach społeczno-obyczajowych o małżeństwie nie mogło być mowy. Ich zażyłość stała się przedmiotem różnych domysłów i plotek, a nawet dramatu Maurycego Manna „Sztuka i miłość” (P. 1849), ostro skrytykowanego przez Juliana Klaczkę. W r. 1823 S. w wyniku podziału majątku objęła w posiadanie Pakosław i dwa mniejsze folwarki Michorzewo i Michorzewko (pow. bukowski), łącznie ok. 1 500 hektarów. Dużo jeździła po Europie, a w r. 1830 po wybuchu rewolucji lipcowej we Francji weszła w skład delegacji z W. Ks. Pozn. wysłanej do M. J. Lafayette'a w Paryżu. Po wybuchu powstania listopadowego S. organizowała pomoc dla walczącego Królestwa. Zbierała składki pieniężne na potrzeby powstania wśród ziemian, bogatych kupców poznańskich i duchowieństwa, a sama o arowała 16 tys. talarów, co wówczas było sumą ogromną. Tytus Działyński możliwość uformowania szwadronów poznańskich przypisał S-iej. W końcu grudnia pod fałszywym nazwiskiem przekroczyła granicę zaborów, transportując broń i konie. Przybywszy do Warszawy, zaprzyjaźniła się z działającą już tam Klaudyną z Działyńskich Potocką i weszła w skład Tow. Dobroczynności Patriotycznej Kobiet, kierowanego przez Klementynę z Tańskich Hoffmanową. Pracowała jako sanitariuszka najpierw w Szpitalu Ujazdowskim, a od 20 II 1831 w Szpitalu Wolskim, udzielając pomocy m.in. chorym i rannym spod Grochowa. Wdziała wówczas czarny strój, który miała odtąd nosić przez całe życie; stąd zwano ją wówczas w Warszawie «Czarną Sukienką». W połowie kwietnia 1831 przeszła do pracy w tzw. Szpitalu Poznańskim, założonym przez Raczyńskich w Pałacu Łubieńskich przy ul. Królewskiej, a przeznaczonym dla chorych i rannych z W. Ks. Pozn. Z czasem przejęła kierownictwo tej placówki. W szpitalu zyskała sobie S. popularność i szacunek; opiekowała się nie tylko rannymi, lecz także chorymi na cholere. Na jej ręce przekazywano pieniądze zbierane w W. Ks. Pozn. Udzielała też pierwszej pomocy na pobojuwisku po bitwie pod Ostrołęką 26 V 1831, skąd przewoziła rannych do Warszawy.

JOHANNA BADE

Johanna Bade (ur. 1831 w Poznaniu, zm. 1 czerwca 1911 tamże) – niemiecka siostra diakonisa, inicjatorka i organizatorka powstania trzech poznańskich szpitali i domu macierzystego sióstr diakonisek Prowincji Poznańskiej. W latach 1866–1911 przełożona sióstr diakonis poznańskiego Ewangelickiego Zakładu Diakonis.

Urodzona w Poznaniu w rodzinie niemieckiej. Władła językiem niemieckim i polskim. Po urodzeniu mieszkała przy ówczesnej Ritterstraße (obecnie ul. Franciszka Ratajczaka). W wieku szesnastu lat rozpoczęła pracę jako pomoc domowa u pastora Goebła, z kościoła ewangelickiego St. Petri w Poznaniu, usytuowanego u zbiegu Petristraße i Halbdorfstraße (obecnych ulic Bolesława Kryświczka i Półwiejskiej). W 1865 przebywała w miejscowości Kaiserswerth, gdzie pastor Theodor Fliedner prowadził pierwszy zakład diakonis. Tam przygotowywana była do pełnienia posługi diakonicznej. Po półrocznym okresie nauki jesienią 1865 roku powróciła do Poznania. Od listopada tegoż roku mieszkała przy ulicy Zagórze 15, w budynku w którym powstał pierwszy prowadzony przez nią szpital. Po kilku latach działalności szpitala Johanna Bade rozpoczęła na terenie miasta poszukiwania miejsca nadającego się pod budowę większego szpitala i nowego domu macierzystego diakonisek. 15 grudnia 1875 nastąpiła przeprowadzka chorych z Zagórze do nowego budynku szpitala przy skrzyżowaniu ulic Königsstraße i Wallstraße (obecnie narożnik ulic Karola Libelta i Tadeusza Kościuszki). Staraniem siostry Johanny Bade w roku 1909 rozpoczęto budowę nowego obiektu przy ulicy Auguste-Victoria-Straße (obecnie ul. Grunwaldzka). 1 czerwca 1911 Johanna Bade umarła, nie doczekawszy oddania do użytku szpitala, które nastąpiło 1 września 1911 roku. Nowo otwarty szpital działał aż do stycznia 1945 roku. Obecnie w tych zabudowaniach mieści się Szpital Kliniczny im. Heliadora Świącickiego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego położony nieopodal ronda Jana Nowaka-Jeziorańskiego, przy skrzyżowaniu ulic Grunwaldzkiej i Stanisława Przybyszewskiego w Poznani

KRYSTYNA FELDMAN

Krystyna Zofia Feldman (ur. 1 marca 1916 we Lwowie, zm. 24 stycznia 2007 w Poznaniu) – polska aktorka, dwukrotna laureatka Orła za drugoplanową rolę w filmie *To ja, złodziej* i pierwszoplanową w filmie *Mój Nikifor*.

Znana głównie z roli babki Kiepskiej w sitcomie *Świat według Kiepskich*, malarza Nikifora w filmie *Mój Nikifor*, a także bardzo wyrazistych ról epizodycznych.

Urodziła się w rodzinie polsko-żydowskiej. Była wnuczką Hermanna Feldmanna (c. k. inspektor policji w Krakowie) oraz córką aktora specjalizującego się w rolach szekspirowskich, uchodzącego za gwiazdę początku XX wieku Ferdynanda Feldmana i aktorki teatralnej i śpiewaczki operowej Katarzyny Feldman z domu Sawickiej. Grała małe role od piątego roku życia. Po śmierci ojca (zm. 3 czerwca 1919) matka kształciła ją w prywatnym lwowskim studiu aktorskim prowadzonym przez aktora Janusza Strachockiego. W 1934 ukończyła gimnazjum im. Królowej Jadwigi we Lwowie; maturę zdała eksternistycznie, aby zdążyć na egzaminy do szkoły teatralnej. Po trzech latach nauki, w 1937, ukończyła Państwowy Instytut Sztuki Teatralnej w Warszawie. Niedługo potem debiutowała w Teatrze Miejskim we Lwowie. W 1939 została zaangażowana do teatru w Łucku, jednak po wybuchu II wojny światowej wróciła do Lwowa. W 1942 została zaprzysiężona jako żołnierz Armii Krajowej. Pełniła w niej funkcję łączniczki.

EMILIA KRAKOWSKA

Emilia Krakowska (ur. 20 lutego 1940 w Poznaniu) – polska aktorka filmowa, estradowa i teatralna. Jest córką księgowej. Ukończyła Liceum Ogólnokształcące w Drezdenku. Absolwentka PWST w Warszawie (1963). Grała w następujących teatrach: Powszechnym w Warszawie (1964–1968), Narodowym (1968–1978), Współczesnym w Warszawie (1978–1985) i Rozmaitości w Warszawie (1985–1991) oraz z Teatrze Powszechnym im. Jana Kochanowskiego w Radomiu 2008, Wrocławskim Teatrze Komedia, Teatrze Dramatycznym im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku i Teatrze Nowym w Słupsku. Obecnie występuje na scenie stołecznego Och-Teatru. Jest aktorką filmową, która ugruntowała swoją pozycję udziałem w wielu serialach telewizyjnych. W latach 80. XX w. była członkiem Narodowej Rady Kultury. Należała do grupy aktorów, którzy nie bojkotowali sceny polskiej po wprowadzeniu stanu wojennego w 1981. W 2005 roku podczas X Festiwalu Gwiazd w Międzyzdrojach odcisnęła swoją dłoń na Promenadzie Gwiazd. W 2008 została odznaczona Złotym Medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”. W 2013 roku została uhonorowana Nagrodą im. Ireny Solskiej, przyznaną przez polską sekcję Międzynarodowego Stowarzyszenia Krytyki Teatralnej.

IZABELLA CYWIŃSKA

Izabella Cywińska, właśc. Maria Izabella Cywińska-Michałowska (ur. 25 marca 1935 we Lwowie) – polska reżyser teatralna i filmowa, krytyk filmowy, w latach 1989–1991 minister kultury i sztuki, w latach 2008–2011 dyrektor artystyczna Teatru Ateneum w Warszawie. Ukończyła etnografię na Uniwersytecie Warszawskim oraz studia na Wydziale Reżyserii Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej w Warszawie. Reżyserowała w teatrach Białegostoku, Warszawy, Nowej Huty. W latach 1970–1973 była dyrektorem Teatru im. Wojciecha Bogusławskiego w Kaliszu. W 1973 reaktywowała Teatr Nowy w Poznaniu, w którym m.in. w 1981 wystawiła Oskarżony: czerwiec pięćdziesiąt sześć, za wystawienie której była przez kilka miesięcy internowana w okresie stanu wojennego (współautorem scenariusza był Włodzimierz Braniecki). 26 marca 2008, po śmierci Gustawa Holoubka, objęła obowiązki dyrektora artystycznego Teatru Ateneum w Warszawie. Funkcję tę pełniła do 1 lipca 2011. Jako reżyser realizowała spektakle w Teatrze Telewizji (m.in. Wróg ludu Ibsena i Cmentarze Hłaski) oraz produkcje filmowe (serial Boża podszewka w 1997 i 2004, filmy Kochankowie z Marony, Cud purymowy). Od 12 września 1989 do 12 stycznia 1991 sprawowała urząd ministra kultury i sztuki w gabinecie Tadeusza Mazowieckiego. W 2005 podpisała deklarację poparcia Partii Demokratycznej, była też współautorem programu tego ugrupowania w dziedzinie kultury. Była członkinią komitetu poparcia Bronisława Komorowskiego przed wyborami prezydenckimi w 2010 i w 2015. Została członkinią Komitetu Wspierania Muzeum Historii Żydów Polskich Polin w Warszawie. Jest żoną aktora Janusza Michałowskiego. Napisała wspomnienia pt. Nagłe zastępstwo. Z dziennika pani minister. Opublikowała też pamiętnik pt. Dziewczyna z Kamienia

IRENA TARNOWSKA

Irena Tarnowska (ur. 10 stycznia 1900 w Berlinie, zm. 12 lipca 1984 w Poznaniu) – pedagog, polska harcmistrzyni, więźniarka niemieckich obozów koncentracyjnych. Córka Edmunda, właściciela fabryki żelaznej w Berlinie, szkołę podstawową rozpoczęła w Berlinie, a ukończyła w Obornikach Wielkopolskich, gdzie przeniosta się w 1906 roku. Tam też ukończyła gimnazjum, a od 1918 mieszkała w Poznaniu. W 1927 została absolwentką Wyższego Kursu Pedagogicznego w Warszawie. Od 1920 nauczycielka różnych szkół poznańskich.

Od 1922 w harcerstwie, od 1932 harcmistrzyni, w latach 1936-1939 komendantka harcerek na miasto Poznań. W czasie okupacji niemieckiej Poznania została w 1940 komendantką żeńskiego Pogotowia Harcerskiego w Wielkopolsce i kierowała w ramach tej organizacji kobiecym harcerstwem, organizując też tajne nauczanie w regionie. W swoim mieszkaniu utworzyła główne biuro organizacyjne harcerek poznańskich, a także centralną bibliotekę edukacyjną. Oprócz podstawowego zadania, jakim była zabroniona przez państwo niemieckie edukacja, zorganizowała system pomocy dla więźniów w Poznaniu i obozach koncentracyjnych Trzeciej Rzeszy, kursy służby wojennej dla kobiet oraz życie kulturalne. Jednocześnie współpracowała z politycznymi i wojskowymi organami polskich władz, w tym z Komendą Okręgu Poznańskiego ZWZ-AK i z okręgową Delegaturą Rządu, była też w wojewódzkim Kuratorium Wojennym. 18 lutego 1944 została aresztowana przez Gestapo, więziona w obozie karno-śledczym w Żabikowie koło Poznania, a następnie w Ravensbrück i w filii Buchenwaldu w Lipsku. W dwóch ostatnich obozach działała w drużynie harcerskiej "Mury". W trakcie ewakuacji przez SS obozu w Lipsku wraz z grupą więźniarek zbiegła z konwoju. Po wojnie nauczycielka w szkołach Poznania, od 1956 ponownie włączyła się w pracę harcerską. Pochowana na cmentarzu na Junikowie. W poznańskim liceum nr 7 im. Dąbrówki, w którym uczyła I. Tarnowska znajduje się tablica ku jej czci, odsłonięta 13 października 1989.

MARIA PARADOWSKA

Maria Teresa Paradowska (ur. 9 czerwca 1932 w Poznaniu, zm. 9 stycznia 2011 tamże) – polska profesor nauk humanistycznych, historyk, etnolog i etnograf. Córka Mariana i Anieli. Ukończyła w 1960 studia z zakresu etnografii na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza. Uzyskiwała następnie stopnie doktora i doktora habilitowanego, a w 1989 otrzymała tytuł profesora nauk humanistycznych. Przez wiele lat zawodowo pozostawała związana z Polską Akademią Nauk. Kierowała Instytutem Archeologii i Etnologii PAN Oddział w Poznaniu. Prowadziła badania m.in. na działalnością Polaków na kontynencie amerykańskim, a także nad problemami asymilacji Niemców w Polsce. Pełniła funkcję prezesa Towarzystwa Bambrów Poznańskich, zajmowała się propagowaniem wiedzy o tej grupie. Zainicjowała powstanie, otwartego w 2003, Muzeum Bambrów Poznańskich. W 2006 uzyskała mandat radnej sejmiku wielkopolskiego III kadencji z listy Platformy Obywatelskiej. W 2010 nie ubiegała się o reelekcję. Odznaczona m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (2004). Została pochowana na Cmentarzu Górczyńskim w Poznaniu.

Wybrane publikacje:

- Maria Paradowska: Bambrzy. Mieszkańcy dawnych wsi miasta Poznania. 1975.
- Maria Paradowska: Polacy w Ameryce Południowej. 1977.
- Maria Paradowska: Z Wielkopolski w świat. 1984.
- Maria Paradowska: Podróżnicy i emigranci. Szkice z dziejów polskiego wychodźstwa w Ameryce Południowej. 1984.
- Maria Paradowska: Polacy w Meksyku i Ameryce Środkowej. 1985.
- Maria Paradowska: ...I szedł przez pola, łąki, lasy. Święty Wojciech w tradycji ludowej. 2000.
- Maria Paradowska: O historii Bambrów inaczej. 2003.

URSZULA Sipińska

Urszula Sipińska – urodzona 19 września 1947 r. polska piosenkarka, pianistka i kompozytorka. Muzyką Urszula zaczęła się interesować już w dzieciństwie. Pobierała nauki w Wielkopolskim Studium Muzycznym – w klasie fortepianu. Na przedmiot studiów wybrała jednak architekturę wnętrz. Już wtedy zaczęła występować publicznie, związała się z zespołem Nurt. Pierwszym przebojem Urszuli Sipińskiej był „Zapomniałam”, który skomponowała wspólnie z siostrą. Kiedy piosenkarka wystąpiła na Festiwalu Piosenki w Opolu w 1967 r., stała się znaną w całym kraju artystką. W tym samym roku Sipińska rozstała się z zespołem Nurt. Początek lat 70. był okresem współpracy z Piotrem Figlem, z którym piosenkarka nagrała „To był świat w naprawdę starym stylu” i „Idziemy ku sobie”. W 1982 r. Urszula Sipińska uległa groźnemu wypadkowi samochodowemu. W 1988 r. piosenkarka nagrała swój ostatni studyjny album „Nie zapomniata”, nie licząc płyt z kolędami. Znalazł się na nim przebój „Cudownych rodziców mam”. W 1990 r. artystka zrezygnowała z kariery piosenkarskiej. Urszula Sipińska powróciła do zawodu architekta, prowadzi biura architektoniczne w Poznaniu.

JULIA MOLIŃSKA-WOYKOWSKA

Julia Molińska-Woykowska (1816-1851), pisarka, publicystka, redaktorka, dyplomatka związana z Wielkopolską przez niemal całe swoje życie.

Wraz z mężem, Antonim Woykowskim, Julia prowadziła postępowy „Tygodnik Literacki” (1838-1845), a później inne efemeryczne pisma, m.in.: „Pismo dla

Nauczycieli Ludu i Ludu Polskiego”, „Poznańczyk”, „Gazeta Wielkopolska Niedzielną”, „Dziennik Handlowy”. Jej twórczość literacka skupia się wokół problemów ludu i ma, prócz artystycznego, edukacyjny i ideowy charakter. Jest autorką słynnych piętnastu „Piosnek dla ludu”, elementarzy do nauki języka polskiego („Mały Tadzio”, „Mała Marynia”) i Ewangelii („Marynia, czyli rozmowy o pierwszych zasadach świętej religii”), powieści („Dwie książki, które stary Wojciech kupił na jarmarku w miasteczku, do czytania w niedzielne popołudnia”), popularyzatorskiego opracowania historii Polski i licznych artykułów publicystycznych i krytycznoliterackich. Związana ze środowiskiem demokratów i cyganerii artystycznej Wielkopolski, w kamienicy przy poznańskim Starym Rynku prowadziła salon literacki, goszczący w swych progach takie osobistości jak: małżeństwo Anieli i Edwarda Dembowskich, Ryszard Berwiński, Piotr Dahlman, Roman Zmorski, Franciszek Żygliński. Woykowska znała się z Bibianą Moraczewską i Narcyzą Żmichowską, sama zabierała głos nt. wyzwolenia kobiet i dla poznańskich mieszczan stanowiła żywy przykład emancypantki. Woykowska była związana z Wielkopolską przez niemal całe swoje życie. W Wielkopolsce urodziła się 12 marca 1816 roku (Bnin koło Śremu), tutaj najprawdopodobniej zdobyła wykształcenie (Kalisz, choć możliwe, że edukowała się we Wrocławiu) i pracowała na ziemiańskich dworach jako guwernantka. Związek z Poznaniem przerwany był jednokrotnym wyjazdem do Berlina oraz dwukrotnym wyjazdem na Dolny Śląsk, do Wrocławia i okolic: najpierw z mężem, w 1845 roku, później samotnie, by spędzić w Breslau ostatnie miesiące swego życia (1851).

Źródła:

- https://pl.wikiquote.org/wiki/Ma%C5%82gorzata_Dydek
- <http://feliks.nowowiejski.pl/zycie/biografia>
- <https://regionwielkopolska.pl/artykuly-wybitni-wielkopolanie/lubranski-jan-1456-1520/>
- <https://regionwielkopolska.pl/artykuly-wybitni-wielkopolanie/swiecicki-heliodor-1854-1923/>
- <https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/franciszek-pawel-raszeja>
- <https://regionwielkopolska.pl/artykuly-wybitni-wielkopolanie/callier-edmund-1833-1893/>
- <https://27grudnia.pl/bohaterowie/stanislaw-taczak/904>
- <https://27grudnia.pl/bohaterowie>
- <https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/emilia-szczaniecka>
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Johanna_Bade
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Krystyna_Feldman
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Emilia_Krakowska
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Izabella_Cywi%C5%84ska
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Irena_Tarnowska
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Maria_Paradowska
- <https://biografia24.pl/urszula-sipinska/>
- <https://culture.pl/pl/tworca/roman-brandstaetter>